

Rapportage

Den Oever: verborgen parel van Wieringen

Een toekomstige haven als drager van de brede welvaart

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
2. Ontwikkelingen in de haven van Den Oever	6
3. Vergelijkingsanalyse organisatie havens	13
4. Advies toekomst haven van Den Oever	16
Bijlage 1: Literatuuroverzicht	28
Bijlage 2: Overzicht afgenomen interviews	29
Bijlage 3: Exploitatiebegroting haven 2021	30

Samenvatting

Den Oever is een dynamisch centrum in de bredere omgeving van Wieringen als logistiek knooppunt op weg en water. De haven speelt daarin een cruciale rol. Gedragen door de maritieme MKB's en de visserij en trekpleister voor toerisme. Hoofdstuk 1 gaat in op de ontwikkelingen in de haven op het gebied van visserij, industrie, recreatie, natuur en internationale ontwikkelingen. De bedrijvigheid kenmerkt zich door het internationale en innovatieve karakter. Voor de visserij is een beweging naar een moderne vloot met nieuwe technieken en schepen voorzien naast een impuls voor de kleinschalige visserij. Die laatste benadrukt de binding van de visserij met de cultuurhistorie van Den Oever. Uit de analyse blijkt dat de onzekerheid waarin de Nederlandse visserijsector zich nu in bevindt, koppelkansen biedt om samen met de lokale industrie vooruit te kijken om te bezien wat nodig is voor een duurzame toekomst. De haven biedt daarnaast volop kansen voor de verdere ontwikkeling van recreatie en natuur, die mooi aansluiten op kleinschalige visserij wat beeldbepalend is voor Den Oever. Hoofdstuk 2 focust op de organisatie van de haven in een vergelijkende analyse met Lauwersoog dat aangestuurd wordt door een publiek-privaat havenbedrijf, de haven van Harlingen als overheidsbedrijf, Oudeschild dat transformeerde van Rijkshaven naar gemeentehaven en Urk als gemeentehaven. De analyse laat nadrukkelijk de publieke meerwaarde van de haven als drager voor zowel toerisme als de lokale gemeenschap zien. Dit pleit voor een sterke rol voor de gemeente in het faciliteren van een toekomstbestendige haven in Den Oever.

In hoofdstuk 3 wordt het advies aan de gemeente geformuleerd:

- Creëer een sterke gemeenschap die zich verbonden voelt met de identiteit van de haven door als gemeente in de toekomst van de haven te investeren.
- Bundel de innovatieve kracht van de industrie en de visserijondernemers van Den Oever en help hen bij het ontwikkelen van een toekomstbestendige visserij.
- Geef invulling aan een daadkrachtige gemeente door het ontwikkelen van een gezamenlijke ambitie en gevoel van eigenaarschap binnen het gecoördineerd havenoverleg.
- Stel een havendirecteur als boegbeeld met hart voor de haven en mandaat vanuit de gemeente aan.
- Investeer nu al in praktische ingrepen, zoals bebording en voorzieningen, als quick wins om vertrouwen in de toekomst van de haven uit te stralen.
- Benut de omgevingsvisie om een strategische ruimtelijke inrichting van de haven te ontwikkelen. De kansenkaart biedt hier alvast handvaten voor.
- Ondersteun en verbind lokale vissers met Den Oever door mogelijkheden als uitbreiding van de lokale vismarkt uit te breiden, eventueel gekoppeld aan demonstratievisserij, verduurzaming van de sector en het versterken van de visafslag.
- Benut het toeristisch potentieel van Den Oever door activiteiten te ontwikkelen (denk aan watersport, Waddenbeleving, cultuurhistorie...) en via marketing een positie imago als haven in UNESCO Werelderfgoed op te bouwen.
- Zorg voor voldoende financieringsmogelijkheden om te investeren in de brede ontwikkeling van een toekomstbestendige haven.

Een goed georganiseerd institutionele governance is nodig om deze ambities, waar al jaren aan wordt gewerkt met meer slagkracht te realiseren. Het is voor de haven van Den Oever van belang dat de gemeente Hollands Kroon gaat handelen. Een gecoördineerd havenoverleg, waarin het uitvoeren van adviezen en specifieke acties wordt gewaarborgd vormt hierbij de kern, ondersteund door een havendirecteur. Een investering in deze governance draagt ook bij aan het regionaal economisch perspectief, waarin o.a. bij de herinrichting van de haven eerder is geïnvesteerd.

Wij stellen de volgende vervolgstappen voor om dit onderzoek zo goed mogelijk tot haar recht te laten komen:

- Een sessie met de verschillende betrokken overheden om de opzet van een taskforce of havenoverleg gericht op de toekomst van de haven Den Oever te bespreken; hoe zetten we concrete stappen hierin, wie zijn de juiste personen om te betrekken en welke tijdsplanning zetten we op?
- Een sessie met betrokkenen en bewoners om het beeld dat bij hen is geschetst te toetsen en om terug te koppelen wat de conclusies van de quick scan zijn en hoe deze zullen landen.
- Een apart overleg van de gemeente met de vissers van Den Oever in aanwezigheid van LNV en zo mogelijk de provincie. Het gaat over het inspelen op toekomstige en gewenste ontwikkelingen in de visserij.

1. Inleiding

Het zijn spannende tijden in en voor de haven van Den Oever. Van oudsher is de garnalenvisserij één van de belangrijkste economische dragers van de haven. Onzekerheid in deze sector zorgt, samen met vele andere ontwikkelingen, de aanleiding voor de gemeente Hollands Kroon om de toekomst van de haven nu te onderzoeken. Hoe houden we een economisch gezonde, duurzame en bij de gemeenschap passende haven, ook op de langere termijn?

Op basis van literatuuronderzoek is informatie verzameld, wat middels interviews verder is uitgediept. De geraadpleegde literatuur is te vinden in Bijlage 1. In de afgelopen maanden is met een diverse groep betrokkenen gesproken; industriële ondernemers, vissers, recreatieve ondernemers, havenmeesters, betrokkenen bij gemeente en provincie, en natuurorganisaties. Totaal hebben gesprekken plaatsgevonden met 16 personen (zie Bijlage 2). Aanvullend is aan tientallen bewoners en recreanten tijdens het Vistival gevraagd naar hun mening over de toekomst van de haven. Daarbij lag de focus op het aanspreken van jongeren, om hun toekomstbeelden ook voldoende te betrekken in het onderzoek. Tot slot is een vergelijkingsanalyse uitgevoerd waarbij voor andere havengemeentes (Oudeschild (Texel), Harlingen, Lauwersoog en Urk) is onderzocht hoe de haven georganiseerd is zowel op beheer als op recreatie en toerisme. Lessen hieruit zijn meegenomen in dit advies aan Den Oever.

Op zoek naar de gemene deler alsook de spanningsvelden waarin de gemeente zich beweegt, is een breed scala aan perspectieven en belangen meegenomen in deze verkenning. Op basis daarvan komen verschillende keuzes naar voren waarbij de gemeente aan zet is. Zo komt de haven van Den Oever tot haar recht als drager van de brede welvaart in het dorp.

In de rapportage worden allereerst de actuele ontwikkelingen in kaart gebracht, waarna een advies voor de (nabije) toekomst wordt beschreven.

Figuur 1: In gesprek met bewoners en bezoekers tijdens het Vistival

2. Ontwikkelingen in de haven van Den Oever

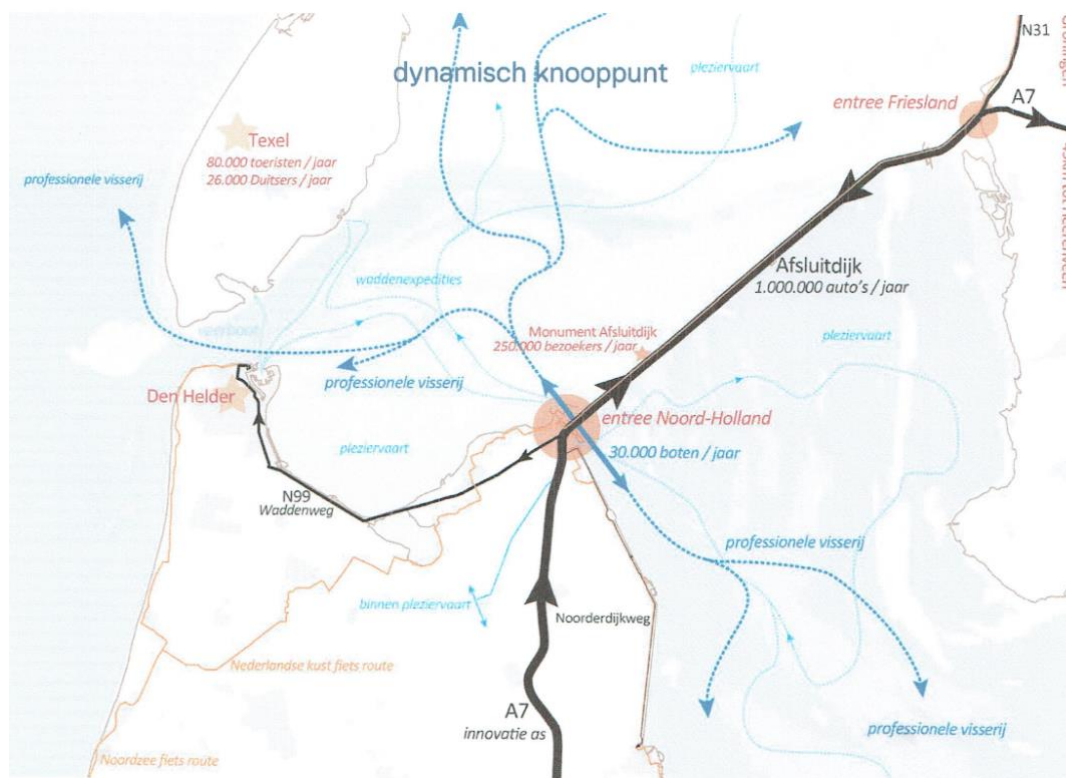
Geografische ligging haven

Van origine ligt Den Oever op het eiland Wieringen, zie ook onderstaande kaart (Figuur 2) uit 1915. Na het voltooiën van de aanleg van de Wieringermeerpolder in 1930 en de Afsluitdijk in 1933 is Wieringen en zo ook Den Oever meer verbonden met het vasteland, zowel in Noord-Holland als Friesland.

Figuur 2: Kaart Wieringen 1915 (topotijdreis.nl)

Navolgende kaart (Figuur 3) laat de huidige positie van Den Oever zien. De verbinding met het achterland maar ook de verkeersstromen die Den Oever jaarlijks passeren. Al met al is de haven nu een dynamisch knooppunt; tussen het IJsselmeer en het Waddengebied en het startpunt van de Afsluitdijk aan Westelijke kant.

Figuur 3: Onderzoek van WRK architecten naar de bereikbaarheid van de haven Den Oever (2017)

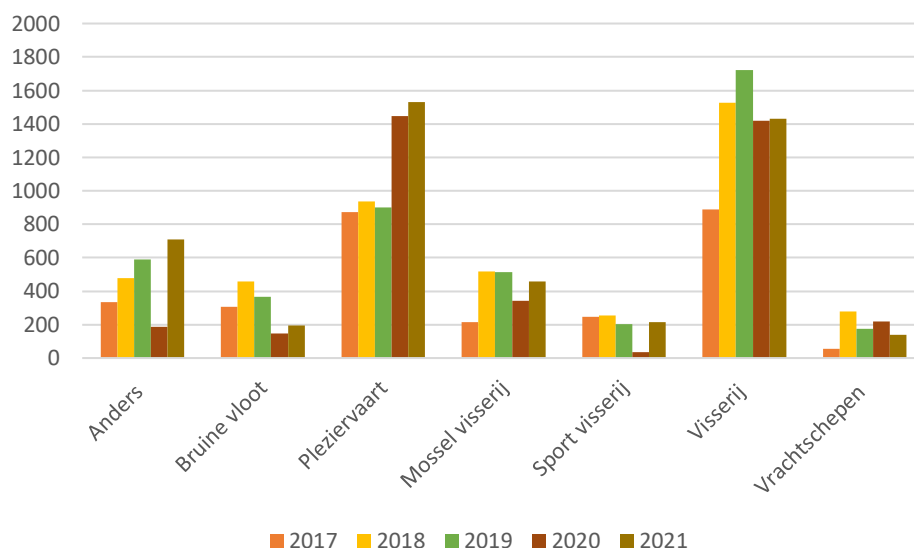

Haven algemeen

Met zo'n 100.000 geschatte jaarlijkse bezoekers, en een grote bedrijvigheid van industrie en visserij geldt de haven als één van de belangrijkste pijlers van Den Oever. Dit hoofdstuk gaat in op de ontwikkelingen op gebied van visserij, industrie, recreatie, natuur en internationale ontwikkelingen.

Daarbij zijn in een bredere context onderstaande ontwikkelingen van belang:

- De door de gemeente verstrekte gegevens maken duidelijk dat de jaarlijkse tekorten op de exploitatie uit de gemeentelijke reserves worden aangevuld. Voor het jaar 2021 ging het om een bedrag van € 136.315,- exclusief de personele inzet. Omdat inkomsten, kosten en uitgaven niet sec voor de haven worden bijgehouden, is het lastig om een gedegen financiële analyse te maken van de exploitatie van de haven. Een overzicht van de exploitatie van 2021 is in de bijlage opgenomen.
- Het contact tussen de gemeente en de gebruikers is betrekkelijk goed, hoewel uit de interviews met de betrokkenen veel opmerkingen kwamen over het trage proces rondom de nieuwe havenverordening. De betrokkenen vanuit de gemeente geven aan dat het havenmanagementsysteem nog niet naar wens functioneert.
- In 2018 is het Pact van Marum gesloten, waarin Waddenzeehavens en Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN) concrete afspraken hebben gemaakt over de ontwikkeling van Waddenzeehavens voor de daaropvolgende jaren op economisch en ecologisch vlak. De insteek is dat havenontwikkeling hand in hand gaat met de bescherming van de Waddenzee. De wethouder van de gemeente Hollands Kroon heeft namens de haven het pact ondertekend.
- In de periode 2017-2019 is de dijkversterking gerealiseerd. Het doel hierbij was mede om de verbinding met het dorp te vergroten. Volgens de gesproken bewoners is dit gelukt, de nieuwe dijk met de treden nodigt uit om rondjes te lopen op de haven en is gezellig om op te zitten.
- De onderstaande tabel uit Figuur 4 geeft aan dat de bedrijvigheid van de visserij en pleziervaart het kloppend hart vormt van de haven, waarbij de pleziervaart in aantal aanmeringen flink is toegenomen sinds 2020. De sportvisserij laat een dalende trend zien, het aantal vrachtschepen is gezien het gebruik van de haven relatief hoog.

Figuur 4: Het aantal aanmerende schepen per scheepstype in de haven Den Oever (bron: havenmeester Den Oever)

Visserij

Den Oever is een échte visserijhaven. De visserij bepaalt voor een groot deel het karakter en aanzien van de haven. Momenteel gebruiken circa 35-40 vissersschepen Den Oever als thuishaven en als plek waar zij laden en lossen. Daarvan vist het leeuwendeel (ca 75%) op garnalen. De overige visserij bestaat uit gemengde vissers (afwisselend garnaal en Noorse Kreeft), krabbenvissers (nu is dat nog één bedrijf, maar er komt nog één bij) en drie vissers vissen kleinschalig op paling, spiering en wolhandkrab. Er is een visafslag op de haven, die vijf mensen in vaste dienst heeft en circa 15 mensen als oproepkracht, en een Coöperatieve In- en verkoop Vereniging (C.I.V.) waar 20 mensen werken (waaronder ook oproepkrachten).

De aanwezige industrie en recreatie zijn voor een groot deel verbonden aan de visserij. Ook bewoners voelen zich sterk verbonden met de haven en de bedrijvigheid in het havengebied als cultuurhistorisch erfgoed in Den Oever; 'een wandelingetje in de haven 's avonds is een populaire tijdsbesteding' en de markt op zaterdag trekt veel bewoners naar de haven. Ook indirect waren bedrijven van oudsher, bijvoorbeeld de bakker en de slager/groenteboer deels afhankelijk van hun afzet aan de visserijsector.

In de afgelopen jaren is sprake van een sterke krimp van de visserijsector. Waar er eerder in de jaren '80 zo'n 100 schepen actief waren resteren er momenteel nog circa 40 vissersschepen. De teruggang zat vooral in traditionele boomkorvisserij op platvis en deels in de garnalenvisserij. De verwachting is dat de garnalenvloot de komende vijf jaar nog enigszins verkleind. Van ca. 3 bedrijven is vrijwel zeker dat ze gebruik gaan maken van de nieuw opengestelde saneringsregeling voor kotters. Naast de eerdergenoemde krabbenvisser zijn er ook twee ondernemers die overwegen om juist hun visserijactiviteiten uit te breiden, er kunnen dan twee nieuwe garnalenkotters bijkomen.

De vraag is of de stringenter regels voor de bescherming van de natuur van de Waddenzee vanaf ca. 2025 tot een verdere reductie van de vloot gaan leiden. De onzekerheid daarover helpt de vissers niet. De grootste uitdaging waar de vloot nu voor staat is om te voldoen aan de milieuregels. Nu is dat nog stikstof en daar kan op termijn CO₂ bijkomen. Dus aanpassingen van de motoren, plaatsen van katalysatoren of op termijn overstappen naar schone brandstoffen is op termijn onvermijdelijk.

De hoge brandstofprijzen zijn ook een blok aan het been voor deze sector; de garnalenkotters verstoken tot € 3.000 – € 4.000 aan brandstof per tocht. De garnalenvissers zijn het gewend om met onzekerheden om te gaan en weten dat magere jaren vaak toch weer worden afgewisseld door betere jaren. Dus men zal niet snel het bijltje erbij neergooien.

Een sterk punt van de visserij is dat vrijwel alle betrokkenen bij de haven van Den Oever aangeven veel waarde te hechten aan de visserij. En men aldus van mening is dat de visserij en Den Oever onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Die verbondenheid kan er ook toe leiden dat men de openheid heeft om nieuwe wegen in te slaan en andere vormen van visserij, zoals de demonstratievisserij en kleinschalige passieve visserij (visserij waarbij geen netten door het water gesleept worden, denk aan staande netten of korven) meer ruimte gaat bieden. Het ontwikkelen van mariene aquacultuur als nieuwe activiteit, zou met name met het kweken van wier de historie van Wieringen luister bijzetten, immers Wieringen was bekend voor het oogsten en drogen van wier. De C.I.V. heeft recent haar werkzaamheden verbreed en is gestart met een initiatief voor het duurzaam kweken van zeewier in de Eemshaven, als mogelijke toekomst voor vissers. Dit initiatief wordt voor een deel gefinancierd door het Waddenfonds. Helaas is er bij Den Oever op dit moment geen ruimte over voor dergelijke ontwikkelingen, die veel ruimte in beslag nemen.

Gerelateerd aan de krimp in de visserijsector loopt ook de visafslag niet goed. Daar komt bij dat 17 van de 45 garnalenvissers uit Den Oever geen gebruik maken van hun 'eigen' visafslag. Zij lossen hun vangst bijvoorbeeld in Harlingen of Zoutkamp. Dat heeft ten dele te maken met kosten en logistiek, maar ingewijden binnen de sector geven aan dat de visafslagen in sommige andere havens het met de regels niet zo nauw nemen, waardoor de visser daar meer opbrengst krijgt. Een verschil dat kan oplopen tot wel 10%. Dat heeft vooral te maken hoeveel ondermaatse garnaal al dan niet wordt uitgezeefd. Omdat het hierbij om een handhavingsvraagstuk gaat, en het woord 'fraude' vaak valt, is burgemeester Van Dam bereid om het initiatief te nemen om hierover samen met andere burgemeesters en betrokken instanties in gesprek te gaan. De andere visafslagen herkennen zich overigens niet in bovenstaand beeld. Om de opbrengst te verhogen en concurrentiekrachtig te blijven werkt de visafslag van Den Oever aan ketenverkortingen om kosten te besparen.

Industrie

Op het haventerrein van Den Oever is een aantal industriële ondernemingen gevestigd. Zij hebben een sterke binding met de haven. Veel bedrijven hebben recent geïnvesteerd in de gebouwen en waar mogelijk zijn zij ook grondeigenaar. De bedrijven zijn economisch gezond en innovatief. De bedrijven zijn verenigd, maar ze zoeken elkaar meestal pas op als er iets speelt. De bedrijven investeren in hun gebouwen en terreinen en bepalen daarmee ook het aanbeeld van de haven.

De ondernemers zijn niet meer enkel afhankelijk van de visserij, maar richten zich op een bredere maritieme markt. Ontwikkelingen rondom een haven zijn immers altijd dynamisch en bedrijven spelen hier op in. Zo leveren de bedrijven ook aan de recreatievaart, of zijn ze gericht op de internationale markt. Voor internationale oriëntatie is Den Oever zeer geschikt als middelpunt tussen Hamburg, Amsterdam, Rotterdam en Antwerpen en op een relatief kleine afstand van Schiphol. De bedrijven leveren lokaal een bijdrage aan de werkgelegenheid in gemeente Hollands Kroon, bijvoorbeeld bij Sandfirden werken 60 werknemers.

De bedrijvigheid van de industrie zorgt ook voor veel vervoersbewegingen op de haven. Dat gaat niet altijd samen met de bezoekers van de haven. De industrie wil graag ondernemen en als er te veel bezoekers in de haven zijn kan dat tot onveilige situaties leiden, omdat er dan te weinig ruimte is voor de leveranciers. Dit is een aandachtspunt bij de verdere ontwikkelingen op het gebied van recreatie en daar zit ook zorg bij een deel van de ondernemers die werkzaam zijn in de industrie. Een klein voordeel is wel dat de meeste bezoekers zich in de weekenden of hoogzomer manifesteren. Dat zijn dan wel de momenten waarop de bedrijvigheid minder intensief is. Daarnaast heeft de gemeente eerder al bestuurlijk aangegeven dat de haven van Den Oever primair een industrie- en visserijhaven is en dat zien de ondernemers graag gestand gedaan.

Er is momenteel geen binnenvaart die laadt en lost in de haven van Den Oever, maar hier zijn in het verleden wel eens aanvragen voor geweest, die destijds zijn afgewezen wegens gebrek aan ruimte in de haven.

De gemeente voert gesprekken met gebruikers over aanpassingen in de havenverordening. De gebruikers ervaren dit als een traag proces.

Recreatie

Binnen het uitvoeringsprogramma Waddengebied (Agenda voor het Waddengebied 2050) alsook de ambitie van het Waddenfonds wordt het belang uitgesproken van ontwikkeling van kwaliteitstoerisme langs de Wadden- en IJsselmeerkust van Noord-Holland. De beleving van havens en havenplaatsen speelt hierin een belangrijke rol. Toerisme kan als middel dienen om voorzieningen te onderhouden, erfgoed in stand te houden en openbaar vervoer te betalen. De ontwikkeling van meer toerisme rondom de haven van Den Oever zou hierin een bijdrage kunnen leveren.

Binnen het programma Waddenpoort is van 2010 tot 2022 gewerkt aan een grote ambitie: een toekomstbestendig en levendig Den Oever, een trekpleister voor bezoekers en een veilige haven voor inwoners. Veel projecten zijn onder dit programma gerealiseerd, zoals de loopbrug over de coupure. In gesprekken met betrokkenen blijkt dat er ook nog ruimte is voor verbetering, bijvoorbeeld in de ontwikkeling van de 'strip' als aantrekkelijke entree van de haven. Ook wordt er gesproken over het koesteren van de cultuurhistorie van de haven alsook het centrum van Den Oever. In het verleden zijn oude gebouwen, zoals de kerk, verkocht aan het Zuiderzeemuseum.

In de haven vinden, vooral op kleine schaal, verschillende activiteiten gericht op recreatie plaats zoals recreatieve visserij, zeilen op oude botters, de zeeverre vismarkt op zaterdagochtend, horeca, evenementen en pleziervaart. Er zijn historische wandeltochten over Wieringen die wandelaars meenemen door de haven zoals de 'verrassingstocht oude dorpen en holle weggetjes' en ook zijn er een aantal camperplaatsen op de haven. Deze worden als weinig aantrekkelijk ervaren vanwege de beperkte voorzieningen (geen toiletten).

Er zijn momenteel drie schepen die toeristen meenemen op het Wad voor visserij, wadlopen en het spotten van zeehonden. De Groot recreatie heeft als grootste bedrijf nu 18-20 oproepkrachten en krijgt jaarlijks circa 10.000 mensen aan boord. De toekomst van deze bedrijven is onzeker, omdat vergunningen voor recreatieve visserij niet overdraagbaar zijn. Er wordt al gedurende langere tijd een dringend verzoek gedaan aan de overheid om voor deze ongewenste situatie een oplossing te bedenken, maar dat is tot op heden zonder resultaat gebleven. Recent heeft LNV deze vraag opnieuw opgepakt, ook naar aanleiding van verzoeken uit andere waddenregio's en het Waddenzeevisserijplatform. Het probleem is dus inmiddels opnieuw geagendeerd en LNV zoekt naar een oplossing. Het kan geen kwaad als ook vanuit Hollands Kroon een signaal wordt afgegeven dat het van belang is om voor deze specifieke ondernemers een oplossing te bereiken.

Eerder waren er circa 30 schepen gericht op de sportvisserij. Deze bedrijfstak is door de sterke achteruitgang van de visbestanden in de Waddenzee gedecimeerd. De recente ervaring van de visstand biedt mogelijk ook nieuw perspectief voor deze bedrijven. De aanbieders van recreatieve tochten richten zich nu op een meer volledig arrangement met een zo compleet mogelijke ervaring; denk aan een visserij excursie waarbij educatieve aspecten worden meegenomen (uitleg over de cultuurhistorie en ontwikkeling van visserij in Den Oever en hoe Den Oever zich verhoudt tot andere havens in het Waddengebied en in Nederland) en waarbij de deelnemers direct de producten kunnen proeven.

In de Waddenhaven is een aantal ligplaatsen voor pleziervaart aanwezig. In de haven van Den Oever kost deze € 2,00 per meter, wat duur is in vergelijking met de gemiddelde gemeentehaven waar ze tussen de € 1,25 en € 1,50 per meter kosten. De relatief hoge prijs is o.a. overeengekomen in afspraken met de jachthaven aan de IJsselmeerkant, zodat de gemeentehaven niet aantrekkelijker werd dan de jachthaven. Eerder is er een plan geweest voor de ontwikkeling van 400 ligplaatsen door een particulier,

ook in de Waddenhaven. Het onderliggende onderzoek liet zien dat aanmerende pleziervaart circa €75 per nacht besteden in de plaats waar ze liggen. Maar dit plan werd door de gemeente tegengehouden en ook een kleiner plan voor 65 tijdelijke ligplaatsen in de Noorderhaven is niet uitgevoerd. Destijds werd deze ruimte nodig geacht voor de visserij. Je kunt je de vraag stellen of de recente ontwikkelingen in de visserij een heroverweging van dat besluit niet rechtvaardigen. Eerder waren er ook charterschepen die in Den Oever afmeerden, op de plek waar nu het dok van firma Luyt ligt. De reden waarom deze schepen niet langer de haven van Den Oever aandoen is niet bekend geworden in deze studie, maar het zou wel eens heel relevant kunnen zijn en verdient een verdere verkenning bij de toekomstvisie.

De zeeverre vismarkt die elke zaterdag plaatsvindt bij de visafslag is een unique selling point. De markt trekt met name mensen van buiten Den Oever. Maar ook bezoekers worden getrokken door de lokale producten en het eilandersgevoel. In goede jaren levert de markt € 30.000 winst op, wat een zeer klein aandeel in de omzet van de visafslag is.

Ook vindt een aantal evenementen plaats op de haven. Met name het Vistival en de Flora- en Visserijdagen trekken veel bezoekers. In 2022 waren bijvoorbeeld bij het Vistival 10.000 – 12.000 bezoekers aanwezig.

Een aantal ontwikkelingen (in verschillende fasen) op het gebied van recreatie en toerisme vindt nu plaats in Den Oever:

- Plannen voor de vestiging van een hotel: bij de entree van Den Oever naast het transferium vindt de ontwikkeling van een hotel met 100 kamers plaats. Het hotel heeft voornemen zich te focussen op toeristen en zakelijke gasten.
- Rondje Waddenbaai: verkenning van de mogelijkheden voor een wandel- en fietsroute rondom de Waddenbaai, met een fietsveerverbinding tussen Den Oever en Oudeschild.
- Herontwikkeling bus transferium Den Oever: het transferium wordt landschappelijk aantrekkelijker gemaakt, zodat de uitstraling past bij het eiland Wieringen (groen en met hoogteverschillen). Ook wordt de verbinding met het achterliggende gebied versterkt door een verbinding te maken met de Dekamarkt.
- Herinrichting Voorstraat: bestrating parkeerplekken, plaatsing klassieke lantarenpalen, picknickplekken, plaatsing landkaart Wieringen met QR codes.
- Meer fiets- en wandelpaden.

Natuur

De haven van Den Oever is onderdeel van de kust van de Waddenzee, een waardevol deel van het Natura 2000-gebied dat vanwege haar status als grootste intergetijde gebied ter wereld, met bijbehorende dynamiek en biodiversiteit, ook als UNESCO werelderfgoed.

Er vindt verzanding van het Wad plaats, waarbij er plaatsen zijn waar eerder vijf meter water stond die nu droog staan. Het suppleren van zand bij de stranden van de Noordzee lijkt hiervan één van de oorzaken. Aan de andere kant laat het Wad juist hier ook goed haar flexibiliteit zien, ook de hogere plekken zitten nog steeds vol met leven en vormen interessante locaties voor natuurminnende bezoekers, niet in de laatste plaats vanwege de voorkomende vogels. In Den Oever doen de wulp, scholekster, tureluur en lepelaar het relatief goed.

Eén van de plekken waar de aanwas van slib een kwelder heeft gevormd is vlak ten Noorden van de haven, bij 'het Schor'. Hiermee is het foerageer areaal voor vogels uitgebreid. Het Schor is ook toegankelijk voor natuurbeleving, middels de vogelkijkhut die op de haven geplaatst is. Er vindt iedere maand een vogeltelling plaats.

Tot twee jaar terug was de zogenoemde ‘banaan’ (de leidam bij de Stevinssluisen) een waardevolle broedlocatie voor lepelaars, waar een kolonie van circa 100 lepelaars predator-vrij hun jongeren grootbrachten. Door de verhoging van de dam is de lepelaarskolonie vertrokken en tot dusver zijn zij nog niet teruggekomen. Er zijn voldoende foerageerplaatsen, maar broedplaatsen vragen om andere eigenschappen. Rijkswaterstaat heeft recent het initiatief genomen voor de plaatsing van een vogelbroedponton als hoogwater-vluchtplaats in het noordelijk deel van de Waddenhaven. Deze zal in 2023 worden gerealiseerd. Op dit moment wordt gewerkt aan de natuurtoets, het ontwerp en het vergunningetraject.

Naast de Waddenzijde is er ook in de Zuiderhaven of de zogenoemde ‘Hofmanshaven’ waardevol areaal voor foeragerende vogels. Het is nog onduidelijk hoe dit gebied zich verder gaat ontwikkelen.

Natuurontwikkeling is tot dusver niet één van de kernpunten van de haven van Den Oever. Wel is de haven Ecoport gecertificeerd en onderdeel van het programma EcoShape Building with Nature. Echter profileert Den Oever zich niet als haven gericht op natuurontwikkeling. In het coalitieakkoord 2022-2026 wordt duurzaamheid wel als belangrijk speerpunt genoemd.

De overgang van zoet naar zout water is vanuit ecologisch opzicht interessant, omdat het productieve overgangsgebieden zijn waar relatief veel soorten voorkomen of zich er doorheen verplaatsen. Vooral met het oog op het beoogde herstel van de visstand hebben het ministerie van LNV en I&W aangekondigd bij alle majeure zoet-zout overgangen visserijvrije zones in te stellen. Deze maatregel is bedoeld om de vangst van migrerende vissoorten te voorkomen. De beoogde ingangsdatum van 2022 is tot nader order uitgesteld. De verwachting is nu dat vanaf 2024 een visserijvrije zone van 1000 meter vanuit de spuikom geldt. Dat betekent dat een deel van de huidige spieringvisserij met fuiken niet langer meer is toegestaan. Er lopen initiatiefaanvragen voor een vismigratietraject Den Helder – Den Oever (HHNK) en voor een zoet-zout overgang bij de Stevin sluisen van Den Oever (Rijkswaterstaat).

Internationale ontwikkelingen in samenhang met de haven van Den Oever

Voor de toekomst van de haven zijn ook internationale ontwikkelingen van belang. De richting die in Europa wordt ingezet, moet in Den Oever gevolgd worden. Verschillende wet- en regelgeving vanuit Europa is daarbij relevant voor de haven van Den Oever:

- De **Europese Green Deal** zet in op nul-emissies in 2050, met een interim doelstelling op 55% vermindering van broeikasgasemissies in 2030.
- Het **Gemeenschappelijk Visserijbeleid** ondersteunt een betaalbaar visaanbod voor de consument, behoud van de werkgelegenheid voor de vissers en het beschermen van het (zee)milieu.
- In de richtlijn over **havenontvangstvoorzieningen** (Port Reception Facilities Directive) zijn doelen vastgesteld gericht op afvalverzameling van schepen (vast en vloeibaar), om zo vervuiling op zee te verkleinen. In Den Oever wordt hier bijvoorbeeld ook middels ‘fishing for litter’ op ingezet.
- **Toerismebeleid**: via toerismebeleid (verschillende richtlijnen) wordt in Europa ingezet op werkgelegenheid. De aandacht voor het milieu (duurzaam, verantwoord en ethisch toerisme) wordt steeds groter.

3. Vergelijkingsanalyse organisatie havens

Een analyse van de toekomst van de haven is niet alleen van belang voor de sectoren en bedrijvigheid die er speelt, in het licht van allerlei ontwikkelingen. Net zo belangrijk is hoe de organisatie van de haven belegd is, de governance. In die context is de analyse breder getrokken dan de organisatie van de haven van Den Oever zelf en is er ook gekeken hoe organiseren andere havens het beheer, de relatie met de gemeente en in hoeverre wordt er ingezet op het aantrekken van toeristen? Met deze vragen is een rondje langs de havens van Lauwersoog, Urk, Oudeschild en Harlingen gemaakt.

1. Lauwersoog

De haven van Lauwersoog is al sinds 1997 georganiseerd als een havenbedrijf, met als aandeelhouders de gemeenten Het Hogeland en Noord-Oost Friesland en de visafslag. Daarbinnen is het van belang dat de juiste kennis aanwezig is over wetgeving, faciliteiten, subsidies.

De directeur van een havenbedrijf kan, naast de overheden en aandeelhouders, een grote rol hebben als aanjager van ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid of toerisme. In Lauwersoog zijn, mede dankzij de kennis van de havendirecteur, projecten uitgevoerd waarbij zonnepanelen op bedrijfspanden en drijvende steigers voor passanten zijn aangelegd. Daarbij is het van belang om als gemeente of als havenbedrijf in te spelen op kansen die langskomen. Zaken die voor ondernemers interessant zijn kunnen tot uitvoering worden gebracht, waarna het afgerond wordt tot een nieuw onderwerp zich opdiend. Zo wordt de energie in de samenwerking behouden. De exploitatie van het havenbedrijf Lauwersoog is niet kostendekkend. Als het aankomt op infrastructurele investeringen en afschrijvingen. Voor grote investeringen moet de gemeente een bijdrage doen, hiermee blijft ook het publieke belang van de haven geborgd. De publieke belangen en daarmee ook de politieke belangen zijn meer tijdsafhankelijk dan zakelijke belangen en daar kan het havenbedrijf tussenin laveren.

In Lauwersoog is gekozen om zich meer te richten op toeristen. De geplande bouw van het Werelderfgoedcentrum alsook het verplaatsen van het zeehondencentrum Pieterburen dragen hieraan bij. Ook is er sinds vorig jaar een hotel dat erg goed loopt. Het valt op dat als er door de gemeente eenmaal richting is gekozen dit pad meestal wordt doorgezet, ook op basis van bestuurlijk draagvlak. Naast toerisme moet er ook serieus rekening worden gehouden met de visserij en daaraan gerelateerde werkzaamheden. Deze sector moet ook ruimte houden om in te kunnen spelen op ontwikkelingen. Ook de visserij in Lauwersoog ziet positief uit naar toerisme, maar het mag niet gaan schuren. Om de verschillende activiteiten en belangen tegemoet te komen die op een haven spelen kan een duidelijke scheiding tussen bedrijvigheid en toerisme en recreatie, , ruimte bieden. Deze activiteiten gaan niet altijd samen (denk bijvoorbeeld aan geluidsoverlast). Tegelijkertijd moet waar mogelijk de ontmoeting tussen visserij-ondernemers en toeristen mogelijk gemaakt worden.

Voor Den Oever wordt aangeraden om voor de toekomstige organisatie de financiële onderbouwing als basis te nemen. Daarnaast zijn er specifieke kansen voor toerisme in Den Oever, omdat de lijn met de randstad kort is, waardoor er een enorme markt is qua dagtoerisme.

2. Harlingen

De haven van Harlingen is sinds vijf jaar een overheidsbedrijf, waarbij de gemeente Harlingen de enige aandeelhouder is. De exploitatie van de haven wordt georganiseerd door het havenbedrijf, waarbij de gemeente financiële verantwoording draagt voor de Willemshaven en de toeristische bestemming aldaar, zodat het havenbedrijf rendabel is. Mogelijk zou een tweede aandeelhouder nog aanvullende belangen, bijvoorbeeld vanuit het bedrijfsleven, in kunnen brengen.

Door de organisatievorm te geven binnen een havenbedrijf is de slagkracht vergroot en kan binnen een kleine organisatie professioneel gewerkt worden, op meer afstand van de politiek. Daardoor is het aantrekkelijker voor bedrijven om zich te vestigen op de haven en zijn de inkomsten verhoogd. Er is gekozen voor een brede insteek, waarbij verschillende activiteiten gecombineerd worden. Zo zijn de opbrengsten ook verspreid en is het risico minder groot wanneer het met een bepaalde sector minder goed gaat.

De gemeente heeft er specifiek voor gekozen om zelf de verantwoordelijkheid over de toeristische haven te houden. Dit deel is verliesgevend, maar dient wel andere publieke belangen; ze levert een bijdrage aan het positieve beeld van Harlingen en levert indirect werkgelegenheid op in bijvoorbeeld de horeca.

Het zou mogelijk zijn om in Den Oever ook een havenbedrijf op te richten, maar hierbij komen ook allerlei andere zaken kijken zoals aandeelhoudervergaderingen en allerlei administratieve lasten. Wellicht is een tussenvorm mogelijk waarin een ondernemende havendirecteur wordt aangewezen die met een kleine slagvaardige groep aan de haven werkt. Hij of zij moet dan ruimte krijgen om te opereren.

3. Oudeschild

Tot 2008 was de haven van Oudeschild een Rijkshaven, waarna het gedwongen overging op de gemeente. Tot 2020 was de visserijcoöperatie nog eigenaar van alle faciliteiten, zoals de walstroom en afvalvoorzieningen. Eerder is ook geprobeerd om een havenbedrijf op te richten, dit werd door de gemeente afgehouden.

De afgelopen jaren was er een ondernemende havendirecteur aangesteld vanuit de gemeente, die o.a. voor de vernieuwing van de walstroom systemen heeft gezorgd. Sinds 2020 is dit ook de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Het is van belang om als gemeente de haven voldoende ruimte te bieden en degene die hiervoor verantwoordelijk is, bijvoorbeeld de havendirecteur ook mandaat te geven. Daarnaast kan bijvoorbeeld de visserij ondersteund worden door voorwaarden te scheppen waarbij lokale ondernemers voordeel hebben boven ondernemers van buiten de gemeente. Denk aan voorwaarden op het gebied van leveren van brandstof.

Het hebben van een visserijhaven heeft ook meerwaarde voor het publiek belang, het trekt toeristen aan en is een belangrijke kern van de lokale gemeenschap.

4. Urk

De haven van Urk is een gemeentehaven. Vroeger was Urk puur een visserijhaven. Eind jaren '60 begin jaren '70 werden de grotere kotters echter te groot om door de sluis van het IJsselmeer te komen; ze kwamen niet meer naar Urk.

Eenzijds bleef Urk een visserijstad, ook door de grote Noordzee visafslag die naar het industrieterrein werd verplaatst en waar over land nog steeds veel vis wordt verhandeld. Anderzijds hield de gemeente vast aan watergebonden activiteiten in de haven die economisch gebonden zijn aan de gemeente Urk.

Met de tijd werd dit meer losgelaten en kwam er meer ruimte voor toerisme; terrassen op de haven, éénrichtingsverkeer, historische componenten (zoals de oude botters) kregen meer ruimte. De gemeente heeft hierin de transitie langzaam vormgegeven en gebruik gemaakt van kansen die op hun pad kwamen en de invulling van bestemmingsvergunningen.

Inmiddels wordt er ingeschat dat er ongeveer 400.000 bezoekers per jaar op de haven komen; mensen komen af op de haven en het oude centrum, gebruiken Urk als uitvalsbasis om andere plekken in Nederland te bezoeken of worden getrokken door het Christelijke karakter van de stad. Er wordt dus op verschillende doelgroepen ingespeeld.

Ook Den Oever heeft kansen op dit gebied; de centrale ligging, het eiland-gevoel, de rust, de zee en het karakter van de mensen. Wees creatief, zie je kansen en maak er gebruik van!

4. Advies toekomst haven van Den Oever

1

Investeer in de haven en neem daarbij de industrie en visserij als uitgangspunt

Als de visserij bereid is zich verder aan te passen aan de vereisten vanuit milieu en natuur en zij ook hun maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt om binnen de spelregels te ondernemen, dan opent dat nieuwe mogelijkheden. De visserij staat voor grote veranderingen. De Noordzeevloot wordt drastisch kleiner en dat heeft zijn weerslag op de hele Nederlandse visserijgemeenschap. Verder zal de resterende vloot zich verder moeten aanpassen. Niet alleen aan de natuur maar ook aan de nieuwe economische werkelijkheid met onder andere hoge brandstofprijzen. Wat resteert van de visserij zal de krachten moeten bundelen. En beweging wordt daarbij al gemaakt, want inmiddels is het besluit genomen om geheel met de visafslag van Den Helder te stoppen. De directie wil zo veel als mogelijk van die activiteiten naar De Oever verplaatsen. Dat zou een stevige impuls betekenen voor de Visafslag en de bedrijvigheid in en op de haven van Den Oever.

De vissers van Den Oever vormen samen met de Texelaars en de vissers van Den Helder een herkenbare groep. Het zijn bedrijven die vooruit denken, van nature innovatief denken en handelen en bereid zijn om te investeren. Omdat de garnalenvisserij zo dominant aanwezig is dient daar de slag te worden gemaakt. Een omslag naar meer duurzame vistechnieken en schepen. De hovercraft (een zwevend vistuig dat met de puls werkt) in combinatie met een milieuvriendelijke voortstuwing kan daarbij als vergezicht gelden. Heel krachtig hierbij is dat de industrie op Den Oever de Wieringer vloot in deze transitie direct van dienst kan zijn. Die verbinding wordt nu nog te weinig collectief gelegd. De aanbeveling is dan ook om dat gesprek tussen de vissers en de andere ondernemers van Den Oever te organiseren en te ondersteunen. Ontwikkel samen een perspectief voor de garnalenvisserij waar de lokale bedrijven zo veel als mogelijk aan willen bijdragen. Den Oever als kennis en expertisecentrum voor de garnalenvisserij van de toekomst. Een broedplaats voor nieuwe ideeën die de visserij modern en vitaal houdt.

De gemeente is initieel bereid om die ambitie te ondersteunen en daarin een faciliterende rol op zich te nemen. Het Waddenfonds kan wellicht in combinatie met het EMFAV uiteindelijk voor de benodigde financiering zorgen. Het Green Shipping programma concentreert zich thans merendeels in het oostelijk wad en het is goed om zich met elkaar in te spannen om die aandacht ook te verleggen naar Den Oever.

Het belang van de haven voor een sterke gemeenschap

Van oudsher hebben de bewoners van Wieringen, en specifiek van Den Oever, een sterke verbinding met de haven van Den Oever. Over het algemeen heerst nu het gevoel dat de haven en haar omgeving niet optimaal tot hun recht komen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de beperkte ontwikkelingen rondom de strip, het verplaatsen of afbreken van gebouwen met cultuurhistorische waarde en het gebrek aan daadkracht bij nieuwe ontwikkelingen (denk aan de oude Dekamarkt). Ook over de fysieke verbinding met het dorp en bijvoorbeeld de groenvoorziening in het dorp zijn betrokkenen niet tevreden. Geef meer aandacht en ruimte aan de cultuurhistorie die er al is en zet zo Den Oever meer herkenbaar op de kaart.

Wanneer je als gemeente positie inneemt met betrekking tot de toekomst van de haven kan je hiermee het lokale gevoel van trots en identiteit versterken. Investerings in de toekomst van de haven hebben voordelen voor de hele gemeenschap. Wees je bewust van de historie van het gebied en de kansen die er zijn. Speel hierop in. Door hierin te investeren creëer je ook een goed vestigingsklimaat en daarmee werkgelegenheid.

Ook bij nieuwe besluitvorming is het van belang dat het lokaal gedragen wordt; dat er ondernemers zijn die in verbinding met het dorp gemotiveerd zijn om aan de slag te gaan. Een manier om de gemeenschap te betrekken bij de haven is middels een klankbordgroep die betrokken blijft bij en meedenkt over ontwikkelingen. Daarnaast kan ook een simpele 'ideeënbus' op het haventerrein de mogelijkheid bieden om input te geven. Betrek ook specifiek jongeren in dit proces, zij hebben het meeste belang bij de toekomst van de haven, die immers ook hun toekomst betreft. Een gezonde werkgelegenheid vanuit de haven, bindt ook jongeren aan de regio.

Het wordt door de bewoners van Den Oever als essentieel ervaren dat als de gemeente betrokken is bij de haven zij ook de nodige inhoudelijke kennis in huis heeft om de haven goed te organiseren. Neem hierin bijvoorbeeld als startpunt een duidelijke definitie van het gebied van de haven van Den Oever; welke onderdelen van de haven (denk aan de Zuiderhaven) worden bij ontwikkelingen meegenomen, en in hoeverre wordt vormt ook de omgeving (het Schor, de strip, het dorp, de Waddenzee) integraal onderdeel van de toekomstvisie van de haven. Wij adviseren om ook de omgeving mee te nemen binnen een strategische ruimtelijke inrichting (adviespunt 5).

Koppel ook de uitkomsten van onderzoek en verwante acties terug aan de betrokkenen, zowel de verschillende sectoren die in de haven aanwezig zijn als de bewoners van Den Oever, blijf met elkaar in gesprek!

Een daadkrachtige georganiseerde gemeente

'Alweer een gesprek over de toekomst van de haven?' 'Wat gebeurt er met de uitkomst van dit onderzoek?'
Veel voorkomende reacties tijdens de gesprekken met betrokkenen van de haven van Den Oever. De toekomst gaat velen aan het hart, ideeën zijn er te over. Tegelijkertijd heerst er het gevoel dat er door de gemeente geen actie wordt ondernomen, de vertaling naar uitvoering is van essentieel belang.

Ons advies is dan ook: breng de kernwaarden 'leef' en 'innovatie' van de gemeente Hollandse Kroon in de praktijk, juist bij de haven van Den Oever. Ga aan de slag met de opgehaalde ideeën en de voortgang terugkoppelen, of nóg beter, zichtbaar maken. Den Oever is de laatste Waddenzeehaven in gemeentelijk beheer; daar horen verantwoordelijkheden bij. Het organiseren van de slagkracht en governance binnen de gemeente is een cruciale randvoorwaarde om de haven tot haar recht te laten komen. Bijvoorbeeld binnen een 'havenloket' of havenorganisatie kan je de inzet op ontwikkelingen borgen.

Voor een toekomstbestendige haven is het essentieel dat de gemeente richting kiest, om de parel die de haven is tot haar recht te laten komen. En wanneer de richting duidelijk is, is het zaak om vanuit de gemeente ondernemers te ondersteunen en te faciliteren. Daarbij is het van belang dat projecten tot uitvoering komen en niet in de ideeën of verkenningsfase blijven hangen. Ook een goede afronding draagt bij aan het behouden van energie bij ondernemers.

Organiseer een gecoördineerd havenoverleg binnen de gemeente. Wellicht kan je het bestaand overleg uitbreiden met relevante betrokkenen vanuit de gemeente. Werk vanuit een gezamenlijke ambitie en ontwikkelrichting en houdt een directe lijn met de wethouder, zodat er voldoende verantwoordelijkheid en mandaat belegd is in dit havenoverleg.

Een havendirecteur als boegbeeld met hart voor de haven

Een geschikt boegbeeld, bijvoorbeeld de havendirecteur of de burgemeester, kan een belangrijke rol vervullen in de toekomst van de haven. Hij/zij waarborgt de continuïteit en vraagt aandacht voor de haven, brengt mensen bij elkaar en heeft het beste voor met de haven. De havendirecteur kan aanjager zijn van ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid. Daarvoor moet hij/zij voldoende kennis hebben; inhoudelijk over de haven en het gebied, beleidsmatig maar ook bijvoorbeeld op het gebied van financiële kansen en subsidies.

Om de havendirecteur bewegingsruimte te geven moet ook mandaat gegeven worden; de gemeente moet openstaan voor veranderingen die aangedragen worden. Om verschillende belangen, zoals die van natuurorganisaties en ondernemers bij elkaar te brengen is het bovendien behulpzaam om een geschikt persoon aan het hoofd te hebben: charismatisch en met een missie, die de politiek weet te verstaan en gevoel heeft voor de gemeenschap van Den Oever.

Het organiseren van de haven binnen een havenbedrijf wordt niet als kansrijk gezien. Tegenover de vergrote slagkracht en professionaliteit staan ook risico's zoals de verhoogde administratieve lasten (aandeelhoudersvergaderingen e.d.). Voor de haven Den Oever is een tussenstap met een relatief onafhankelijke havendirecteur ondersteund door een slagvaardig havenoverleg aan te raden.

Naast een betrokken boegbeeld van de haven, kan ook de link worden gelegd met het ambassadeurschap vanuit de Waddenzee Werelderfgoed organisatie. Als ook betrokkenen bij de haven van Den Oever ambassadeur worden van de Waddenzee worden de gemeenschappelijke waarden in het bredere gebied versterkt.

Van quick scan naar quick wins

Om het vertrouwen in de toekomst van de haven alsook de organisatorische daadkracht van de gemeente te laten zien, kan een aantal praktische ingrepen plaatsvinden. De belangrijkste investering op de korte termijn is goede bebording in en om de haven. Zorg dat de haven te vinden is voor bezoekers. Niemand is tegen bezoekers van de haven, als ze naar de juiste plekken worden gedirigeerd. Bijvoorbeeld de horeca op de haven en de recreatie is hiervan afhankelijk. Daarin kan een voorbeeld worden genomen aan bijvoorbeeld de informatievoorziening bij de haven van Den Helder bij Willemsoord.

Figuur 6: Voorbeeld van informatieve bebording haven Den Helder

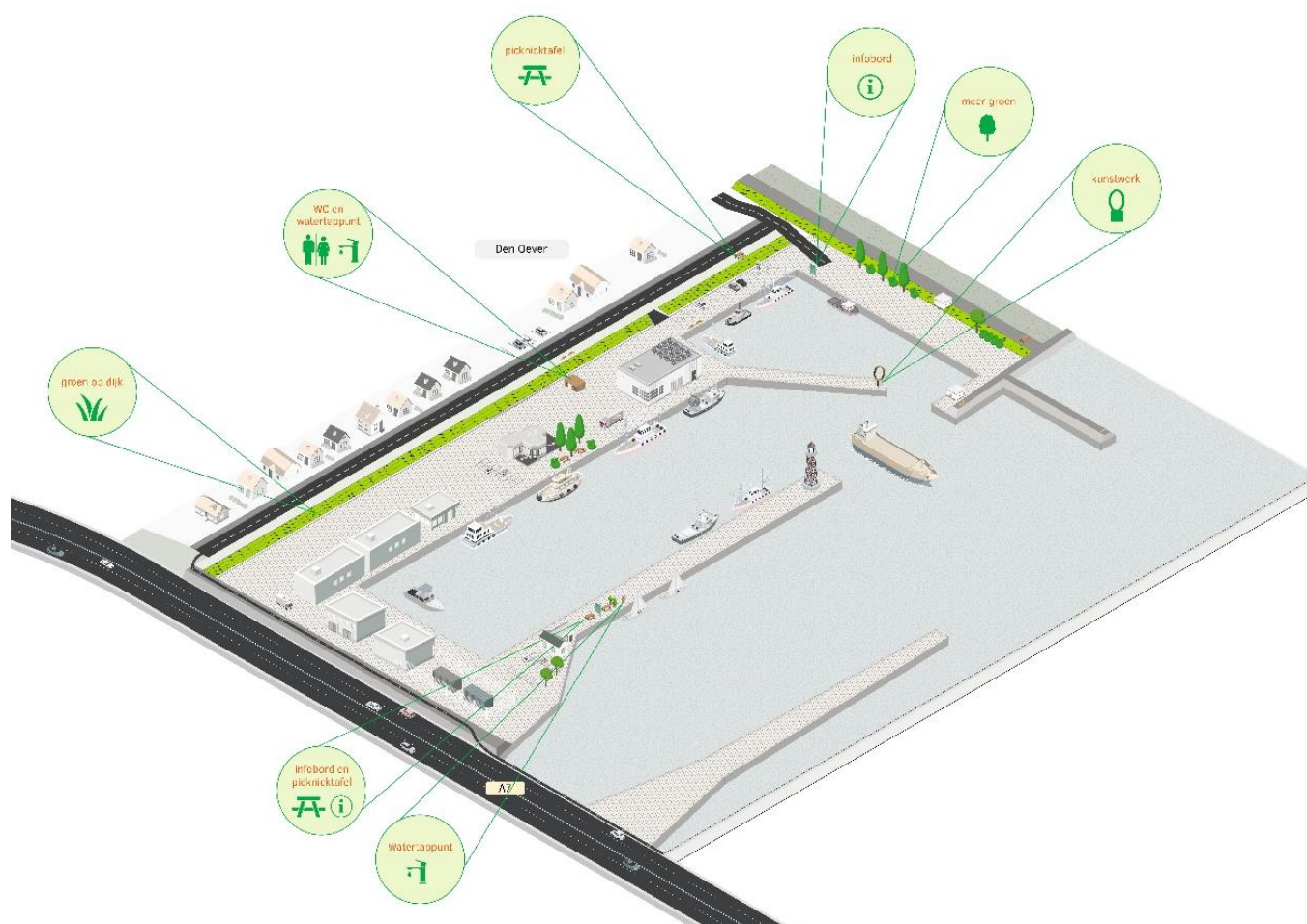
Bebording kan ook helpen om de verbinding met het centrum te versterken. Aanvullend kan creatieve informatievoorziening bezoekers informatie geven over de bedrijvigheid op de haven. Denk aan borden met informatie bij de vissersschepen of een paal die aangeeft hoe hoog het water bij hoog water maximaal staat. Tot slot kan bebording ook worden gebruikt om een wandeltocht over de haven, met informatievoorziening, vorm te geven.

Naast bebording in- en om de haven kan ook langs de A7 en de N99 een digitaal promotiescherm worden gerealiseerd. Den Oever is een 'verborgen' parel. Men rijdt er voorbij langs de snelweg, of men vaart er voorbij door de sluisen. Zowel voor het wegverkeer als het vaarverkeer zou een tussenstop in Den Oever een leuke afwisseling kunnen zijn van de reis. De bekendheid van het dorp wordt zo gestimuleerd.

Andere infrastructurele veranderingen die worden benoemd zijn:

- Picknickplekken en bankjes.
- Meer groen op en bij de haven (bomen, planten e.d. die in het zilte milieu passen).
- Beter beheer van de haven; minder onkruid (denk aan onkruidgroei tussen de dijkbetegeling).
- Watertappunten.
- Een strand bij de haven; de mogelijkheid om met je voeten in het water te zitten.
- Openbaar toilet.

- Meer zichtbaarheid van recreatie: bebording speelt hierin een rol, maar ook de plaats in de haven is van belang.
- Bekleding van de havendijk met gras (de dijken die met basalt bekleed zijn worden behouden).
- Een leuk (en begrijpelijk) kunstwerk op de haven.
- Betere inrichting rondom peilschaalhuisje: prominenter naar voren laten komen.
- Betere kwaliteit internet.
- Meer flexibiliteit met betrekking tot de sluitingstijden van de coupures; zodat ze bijvoorbeeld niet het hele weekend dicht hoeven bij kans op storm op de zondagochtend.

Figuur 7: Mogelijkheden voor quick wins in de haven van Den Oever

Bij alle infrastructurele ontwikkelingen is het van belang om in te zetten op duurzame en adaptieve vormen, zodat flexibel kan worden omgegaan met toekomstige ontwikkelingen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het soort materiaal dat gebruikt wordt. Adaptieve vormen bieden ook ruimte aan initiatieven van inwoners.

Er zijn ook quick wins mogelijk gerelateerd aan internationale wetgeving op het gebied van haven ontvangst faciliteiten. Betere handhaving van deze wetgeving kan ervoor zorgen dat alle verschillende afvalstromen (olie, vet, bilgewater) op de haven gelost kunnen worden en niet geloosd worden in het buitenwater, met een negatieve impact op de natuur.

Strategische ruimtelijke inrichting van de haven

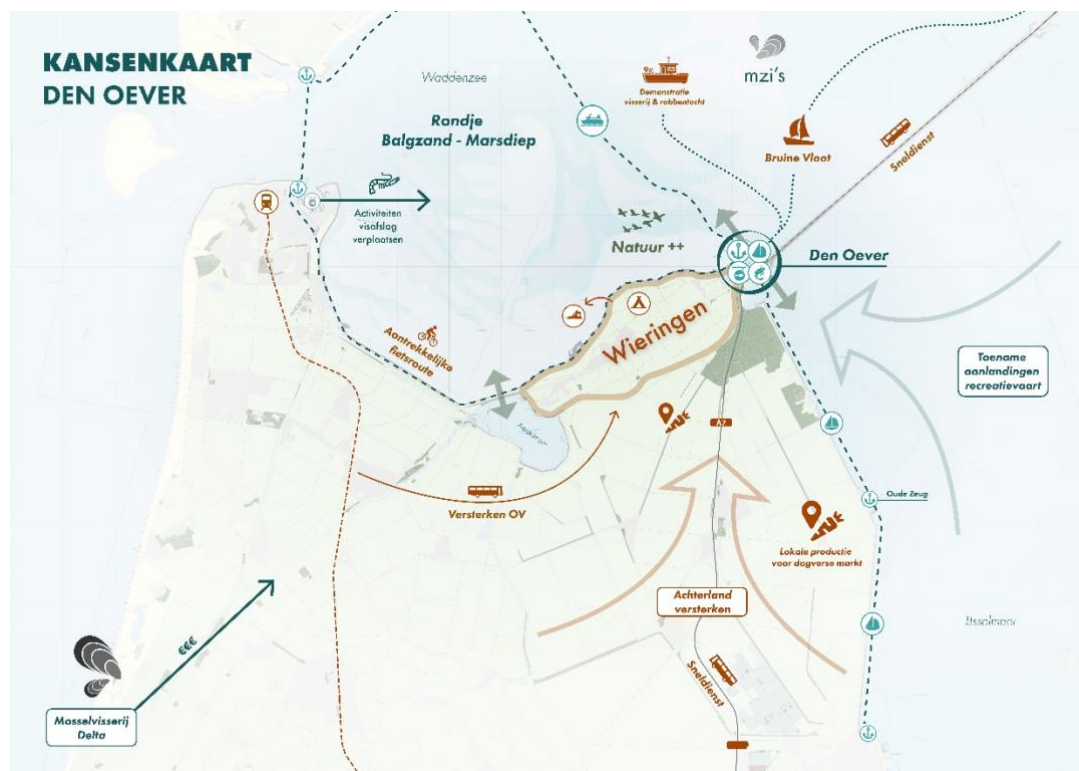
De huidige situatie in de visserij is te ongewis om nu al een lange termijnkeuze te maken. Er is echter een gedragen omgevingsvisie nodig om richting te geven aan een toekomstbestendige haven. De toekomst van de visafslag zal i.r.t. de besluitvorming in Den Helder onderdeel moeten uitmaken van de visie. In de huidige omgevingsvisie van Hollands Kroon wordt met betrekking tot de haven enkel ingezet op 'goede bereikbaarheid' en staat geschreven dat de gemeente 'open staat voor initiatieven voor cruisevaart in de haven en grote evenementen zoals Sail. Vanuit de gemeente kan binnen een omgevingsvisie gericht op de haven meer sturing worden gegeven aan toekomstige ontwikkelingen, die aansluiten bij de inwoners en bezoekers van Den Oever.

Kijk daarbij ook naar de integrale gebiedssamenhang. Neem de verschillende gebieden rondom de haven en hun functies mee. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld de natuur in het Schor en de Hofmanshaven, de industriële ontwikkeling op de Strip, het dorp (de oude supermarkt, en het tankstation), de bereikbaarheid vanaf het transferium en de routes naar het Robbenoordbos en Dijkgatbos. Zorg dat de ruimtelijke inrichting van de haven aansluit op haar omgeving en dat deze elkaar versterken; de haven kan het startpunt zijn om het hele eiland Wieringen te verkennen. Ook breder binnen het Waddengebied heeft de haven een functie; het ontlasten van de Waddeneilanden als het aankomt op toerisme, zonder zich te manifesteren als gebied voor massatoerisme. Aan de andere kant passen in en om de haven geen grote woningbouwprojecten, lattend op het landschap van Wieringen. En waarop specialiseer je als haven in verhouding tot andere havensteden? Dit kan bijvoorbeeld een sterke industrietak en bijbehorende werkgelegenheid zijn met een focus op duurzame innovaties; stikstofvrije motoren, recycling van visnetten, omgaan met invasieve soorten.

In onderstaande kanskaart (Figuur 8) wordt een aantal mogelijkheden getoond die de positie van de haven in de regio kenmerken en kunnen versterken. Belangrijk aspect daarbij is de vindbaarheid en bereikbaarheid van de haven van Den Oever en het omliggende gebied Wieringen. Investeren in openbaar vervoer over land en het versterken van aanvoerlijnen over het water zal de bezoekersaantallen zeker verhogen. Verder kan het verhaal van Wieringen en de lokale producten van Den Oever zorgen om de regionale eenheid te versterken en meer trots op het gebied te creëren bij de lokale bewoners. Denk aan het koppelen van de verkoop van streekproducten aan de verse vismarkt. Het brede toerisme, waarbij bezoekers zowel een echte wadbeleving als het eilandgevoel kunnen ervaren, biedt veel perspectief. Zeker als ook in de kwelders en kustwater overgangsgebieden wordt geïnvesteerd in natuurherstel. Het open Noord-Hollands landschap kent haar eigen identiteit en schoonheid, maar dat laat onverlet dat vooral de fietsrecreatie wel extra aandacht behoeft om het aantrekkelijker te maken om langere afstanden af te leggen in dit gebied. Zoals eerder vermeld, kampt de hele Nederlandse visserijsector met krimp, maar liggen er mogelijk positieve ontwikkelingen in het verschiet ten aanzien van visserij. De handel en visverwerking in Den Oever kunnen zich bijvoorbeeld meer op Noorse kreeft richten. Daarnaast moet onderzocht worden in hoeverre de mosselvisserij en mosselzaadvanginstallaties nog meer van economische betekenis kunnen zijn voor de gemeenschap.

In deze context is het van belang om een goede afweging te maken of je eerder Den Oever of juist het Wieringen verhaal afzender laat zijn. Wat is je unique selling point, met welke boodschap wil je zelf in de markt zetten?

Figuur 8: kansenkaart Den Oever

Belangrijk in de omgevingsvisie is het creëren van eigenaarschap. Nu de eerdere drager van de haven (de visserij) minder stevig in zijn schoenen staat, moet de gemeente meer eigenaarschap over de haven nemen. Maak dit breder dan nu het geval is. Bij dit eigenaarschap hoort ook beheer in financiën en grip op kengetallen van gebruikers per sector. Ga na wat het verdienmodel voor de serviceverlening op de haven is.

Ook moeten planmatige ontwikkelingen meer vanuit één visie plaatsvinden, i.p.v. enkel mee te koppelen met andere ontwikkelingen zoals riolering, straatwerk, afschrijving van verlichting etc. Dit kan bijvoorbeeld samenkomen in een integraal havenbeheerplan.

Bij de ruimtelijke inrichting van de haven is zonering het sleutelwoord. Denk goed na over welke functie je waar kan plaatsen en hoe verschillende functies gecombineerd kunnen worden. Industrie gaat bijvoorbeeld niet altijd samen met toerisme, wat betreft veiligheid maar ook voor de wederzijdse overlast. De recreatie moet goed zichtbaar en bereikbaar zijn en voor het visserij-imago van de haven is het ook van belang dat de kotters in zicht liggen. Horeca kan bijvoorbeeld een plek krijgen langs de oostzijde van de haven met uitzicht op het IJsselmeer, of zelfs gericht op het Wad. Looproutes met belijning en beeltenis van voetgangers, fietsers, vrachtwagens en personenauto's dragen bij aan een veiligere omgeving, en is praktisch en vriendelijker voor de gebruikers.

Ondersteun en verbind met lokale vissers

Iedereen is het erover eens dat visserij een onderdeel moet blijven van de haven; dat is de authenticiteit van de haven van Den Oever. Uit de analyses en gesprekken wordt een aantal ontwikkelingen benoemd die kunnen bijdragen aan een bestending of zelfs versterking van de Wieringer visserij:

- Meer dagvers en lokaal afzetten; in de regio en het achterland, wellicht gecombineerd met ecotoerisme. Hiervoor is o.a. promotie nodig, daar moet je als gemeente op voorsorteren. Of in faciliteren. Kleinschalige dagvisserij past bij dit beeld.
- Milieumaatregelen: bijvoorbeeld door nieuwe motoren, katalysatoren, stimuleren elektrisch varen (op de lange termijn).
- Richting andere, duurzame vistechieken, zoals meer passieve visserij, of als het op de langere termijn mogelijk blijkt een herintroductie van de pulsvisserij op de garnaal. De volgende generatie wil op een andere manier vissen; ze hebben minder het gevoel van 'moeten bezitten' zoeken een minder tijdsintensieve invulling en met meer diverse taken. Passieve visserij past hier goed in.
- Om de visafslag te ondersteunen kan een gesprek tussen de verschillende wethouders van Den Oever, Zoutkamp en Harlingen gestart worden. Wat is de reden dat veel vissers uit Den Oever niet aan hun eigen visafslag leveren? Het gebrek aan een vis- en garnalenverwerkende industrie kan hier ook aan ten grondslag liggen, Zou de gemeente niet veel actiever moeten zijn in het werven van nieuwe visverwerkende bedrijven?
- Kansen voor uitbreiding kleinschalige visserij en viskweek verkennen. Initiatieven voor kweek van wieren als zeesla ondervinden weinig steun bij de gemeente. Inrichting spuikom op termijn als visserijvrije zone helpt de kleinschalige visserij niet. Dit gaat dan vooral over de spieringvisserij en visserij op paling.
- Stimuleren en continueren van de demonstratievisserij. Dit zijn visserijbedrijven die hun inkomen verdienen door toeristen mee de Waddenzee op te nemen en de visserij te tonen. Deze bedrijven beschikken veelal over een complete set aan visserij vergunningen. Vaak zijn ze ook onderdeel van de Europese regelgeving en dienen ook aan alle vereisten van dien te voorzien (zoals logboekverplichting). De beperkte overdraagbaarheid van de sleenetvergunning hindert de opvolging van bedrijven.

Kansen concretiseren voor toerisme

Er zijn tal van kansen voor toerisme in de haven van Den Oever, hierin kunnen verschillende richtingen gekozen worden die aansluiten bij het karakter van Den Oever als haven en als locatie. Uiteraard kunnen ook combinaties gemaakt worden:

- **Natuurlijke haven:** de natuurwaarden vormen de kern van het toerisme op en rondom de haven. De gemeente neemt regie in het gebied, heeft een ecologische visie ontwikkeld met een passende ambitie voor het bewaken van de natuurkwaliteit. Bezoekers worden meegenomen in de natuur, bijvoorbeeld door gebruik van onderwatercamera's. Er is duidelijke communicatie aan bezoekers over bijvoorbeeld het belang van rust op het Schor bij hoogwater. De gemeente is dicht betrokken bij de ontwikkelingen op het gebied van zoet-zout overgangen en ontwikkelt bij de haven broedeilanden voor bijvoorbeeld sternes of lepelaars. Op het balgzand zijn er kansen om projecten te starten met de herplant van zeegras. Dit sluit ook aan bij de historische waarden van Den Oever.
- **Educatieve waddenervaring:** een gezinservaring gerelateerd aan het Waddengebied. Vertel het verhaal en de geschiedenis van Den Oever en het eiland Wieringen. Bied recreatieve vaart meer ruimte (fysiek en vergunninggerelateerd). Geef extra ruimte aan horeca, met grote terrassen gericht op het IJsselmeer of de Waddenzee. Ook de ontwikkeling van een veerdienst naar Texel past goed in een dergelijk scenario. Een ander voorbeeld dat geopperd is, zijn de loopsteigers die de zee in lopen bij de haven van Barcelona, zo wordt de zee voor iedereen toegankelijk en wordt de verbinding tussen de haven en het Wad versterkt.
- **Historische haven aan de afsluitdijk:** Den Oever heeft een belangrijke rol gehad in de bouw van de afsluitdijk en vervult nog steeds een rol in onderhoud op het gebied van waterbeheersing en veiligheid. Ook vinden er nu projecten op het gebied van duurzaamheid plaats (o.a. vismigratie, zoet-zout verbinding). Hier kan meer informatie over verstrekt worden in de haven, bijvoorbeeld over de werkzaamheden. Ook buitenlandse toeristen zijn geïnteresseerd in de afsluitdijk en kunnen hieraan gerelateerd naar de haven getrokken worden. Maar ook verder in het verleden was in Den Oever al zeevaart; de historie van de vikingen die 5.000 jaar geleden al op Wieringen woonden kan in een museum gedeeld worden met bezoekers; laat daar verschillende oude parels zien. Het museum Kaap Skil op Oudeschild kan als voorbeeld dienen.
- **Watersportrecreatie:** maak ruimte voor zeilrecreatie, geef hen aantrekkelijke ligplaatsen in de Noorderhaven. Ook charterschepen kan ruimte worden geboden. Wanneer ondernemers zich aandienen om een dergelijk plan in werking te brengen geeft de gemeente hen ruimte, of er wordt zelfs actief gezocht naar een uitbater. Er wordt actief gecommuniceerd over Den Oever als watersportstad. De haven komt bijvoorbeeld in de havengids Noord-Holland. Daarbij is de combinatie met durfsporten (denk aan waterskiën) minder goed te combineren met de natuurwaarden uit het gebied alsook de rust en ruimte die de haven van Den Oever te bieden heeft.
- **Cultuur en evenementen:** een haven vormt een mooie achtergrond voor allerlei evenementen. Tijdens de evenementen die nu plaatsvinden wordt duidelijk dat de haven een aantrekkelijke plek is om evenementen bij te wonen. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om theaterstukken waarbij de haven het decor vormt of om (tijdelijke) exposities van kunstenaars.

- **Duurzame bedrijvigheid:** de duurzame industrie vormt de kern van de haven. Er zijn rondleidingen bij de verschillende bedrijven, waaronder de visafslag, waarbij verspreid over de haven informatie te vinden is over de visserij en de bedrijven die gevestigd zijn op de haven. Er is ruimte voor moderne, maar ook voor traditionele vissersboten. Ook de nog te restaureren Postboot zou een ligplaats kunnen krijgen in de 'museumbotenhoeke'.
- **Zakelijke recreatie:** een andere doelgroep waar op gericht kan worden zijn zakelijke bezoekers. Door een goede vergaderlocatie te ontwikkelen met uitzicht over het Wad en door excursies meer gericht op bedrijfsuitjes aan te bieden. Een wellness centre gelinkt aan het hotel dat in ontwikkeling is kan hierin ook een bijdrage leveren. Dit kan bijvoorbeeld een plek krijgen in het oude pand van de Dekamarkt,

De sleutel voor het aantrekken van recreatie ligt enerzijds in de ontwikkeling van activiteiten voor toeristen, zo werd o.a. benadrukt door de bezoekers van het Vistival (zowel toeristen als bewoners). Nu zijn er nog relatief weinig activiteiten mogelijk in en om de haven. Ook kleinere ingrepen op de haven, zoals eerder beschreven, kunnen bijdragen aan de aantrekkelijkheid van de haven voor toeristen. Specifiek belangrijk om nogmaals te benoemen is de bebording, zodat mensen vanaf een afstand naar de haven worden geleid en ook op de haven de verschillende onderdelen kunnen vinden. Dit kan al plaatsvinden langs de A7 en de N99. De verbinding met Den Oever zelf is hierin ook belangrijk, voor inwoners en bezoekers. Naast bebording kan informatievoorziening ook vorm krijgen door een informatiepunt te installeren, geef bijvoorbeeld het voormalige VVV informatiepunt – nu Holland boven Amsterdam – een plaats op of in de buurt van de haven. Dit kan ook gekoppeld worden aan de ontwikkeling van het Vikingmuseum en/of het hotel.

Anderzijds is het ook een kwestie van marketing en het opbouwen van een positief imago. Dit kost tijd en vraagt erom dat er tijdig wordt voorgesorteerd op een bepaalde richting en hierover actief gecommuniceerd wordt. De ontwikkeling van toerisme kan het best aansluiten bij de kernwaarden van de haven, denk aan rust, kleinschaligheid, de Waddenzeebeleving en de visserij. Bijvoorbeeld massatoerisme wordt niet als goede optie gezien voor de ontwikkeling van de haven. Ook met in acht neming van de waarden van het omliggende Waddenkust gebied heeft kwaliteit de prioriteit boven kwantiteit.

Geef binnen de evenementen die georganiseerd worden rondom de haven ook ruimte voor communicatie van de ontwikkelrichting van de haven; bijvoorbeeld binnen het Vistival; zorg dat de programmering aansluit bij hoe je de haven wil profileren. Meer gericht op visserij, of op industrie of op (een bepaalde vorm van) toerisme bijvoorbeeld.

Zoek vanuit de gemeente aansluiting bij enthousiaste ondernemers in de regio zoals Iwan Dekker die Wieringen op de kaart wil zetten. In zijn woorden: 'Wieringen kan meer toeristen gebruiken, daardoor krijgen we meer slagkracht, werkgelegenheid en kunnen we nog meer realiseren.' Bij de ontwikkeling van accommodaties voor toeristen in Stroe werd hij door de gemeente goed ondersteund; zet dergelijke facilitering van ondernemers ook in bij de haven Den Oever.

De specifieke invulling van recreatie binnen de haven vraagt om goede afstemming met het huidige bedrijfsleven. Zoals eerder benoemd kan zonering hierin een rol spelen. Denk daarbij bijvoorbeeld ook aan het in bepaalde zones beperken van verkeersstromen.

Zorg voor voldoende financiering

Om op de korte termijn in actie te komen, zoals wij aanbevelen, is financiële ondersteuning nodig. Uit onze inventarisatie naar mogelijkheden voor budget voor ontwikkeling op de haven zijn de volgende kansen naar voren gekomen:

- Europees Maritiem Visserij en Aquacultuur Fonds
- Investeringskader Waddengebied (voor majeure opgaven)
- Programmatische Aanpak Grote Wateren
- Waddenfonds (voor thematische tenderopenstellingen)
- Regiodeals

Veel subsidiemogelijkheden vragen om cofinanciering, houd hier als gemeente rekening mee. Wellicht biedt de begroting van de gemeente zelf ook kansen voor een brede ontwikkeling van de haven.

Daarnaast is het ook van belang, gericht op de toekomst, dat er binnen de gemeente aanvullend budget wordt vrijgemaakt om te investeren in de brede ontwikkeling van een toekomstbestendige haven. Neem als gemeente regie en gebruik de stevige financiële reserves die de gemeente hiervoor heeft. Daarbij is ook geld voor procesondersteuning van belang; blijf met elkaar in gesprek. Het is goed om met mensen te praten en niet over mensen.

Over het algemeen, zo blijkt uit de vergelijkende haven analyse, is de exploitatie van havens niet kostendekkend. Met name als het gaat om toerisme is het zaak dat gemeenten bijspringen om een haven in het publieke belang te ondersteunen. Dit levert veel indirect positieve effecten op voor de gemeenschap.

Bijlage 1: Literatuuroverzicht

De volgende literatuur is, ter onderbouwing van de rapportage, geraadpleegd:

- Agenda voor het Waddengebied 2050
- De ontmoeting van werelden – ambitiedocument Waddenpoort Den Oever gemeente Hollands Kroon
- Europese Green Deal
- Gedragscode soortenbescherming gemeenten
- Gemeenschappelijk Visserijbeleid
- Kustvisie IJsselmeerkust 'Aan 't meer 2030'
- Manifest WaddenBalans 2022
- Marketing onderzoek waarden haven Den Oever
- Port Reception Facilities Directive
- Programma Waddenzeehavens
- PPT werksessie rondje Waddenbaai 2022
- Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027
- Samenwerkingsagenda Kop van Noord-Holland 2022-2025
- Scenariostudie Amstelmeer Waterrijk
- Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026, concept 0.7
- Visie recreatie en toerisme provincie Noord-Holland
- Visie waterrecreatie provincie Noord-Holland
- Waddenpoort nieuwsbrief

Bijlage 2: Overzicht afgenomen interviews

Organisatie	Personen
Gemeente Hollands Kroon	Gemma Rotgans Lotte van Nispen
Gemeente Hollands Kroon	Jan Metselaar Martien Keppel
Gemeente Hollands Kroon	Theo Meskers
Visafslag Den Oever	Jan van de Wiel Henk van Zanten
Sandfirden Technics	Bart Bakker
C.I.V. Collectieve Inkoop Vereniging Scheepsbenodigdheden	Sander van Rijswijk
Wieringermuseum	André Lont
Vereniging Waddenzeegemeenten	Arjen Bosch
Provincie Noord-Holland	Jacqueline van den Broek Hennes Heijmering
Producenten Organisatie Wieringer visserijvloot	Gert-Jan Wiegman
Rotgans	Jan Rotgans
De Groot recreatie	Coen de Groot
Gemeente Urk	Juriean Brands
Stichting Landschapszorg Wieringen	Sandra Cramer Sjoeke van der Meulen Jaap Wierdsma
Viking Informatiecentrum	Dick Burghout
Visafslag Lauwersoog	Barbara Holierhoek
Merema Transport B.V.	Koos Merema
Wim Tijssen	Vogelbescherming, Wierhaven
PO Texel	Maarten Drijver
Directeur haven Harlingen	Paul Pot

Bijlage 3: Exploitatiebegroting haven 2021

Op basis van de van de gemeente verkregen financiële gegevens van 2021 wordt onderstaand beeld geschetst.

Opbrengsten € 239.835

Een aanzienlijk deel van de kosten wordt terugverdiend via de inkomsten uit verhuur en pacht van stacampers en liggelden

- Huur en pacht € 14.760
- Sta- en liggelden campers en schepen € 225.165

Kosten en uitgaven ex. personeelslasten € 376.149

Minder dan de helft van de gemaakte uitgaven bestaan uit onvoorziene kosten, welke vrijwel uitsluitend uit onderhouds- en reparatiekosten bestaan. Er wordt een relatief groot bedrag afgeschreven.

- Onvoorziene kosten¹ € 147.912
- Voorziene kosten² € 110.267
- Schoonmaak en reparaties kantoor en toilet € 23.880
- Afschrijvingen € 72.206
- Inhuur havenmeester € 10.244
- Rente € 11.641

¹ Onvoorziene kosten bestaan uit reparaties, maatwerk, schoonspuiten steigers, onderhoud van waterkering, toebehoren havenkantoor en baggeren.

² Voorziene kosten bestaan uit water, elektra, meetdienst, netbeheerkosten, afval, telefoon, wifi, internet, pinkosten en kosten van sta- en liggeld.

Het verschil tussen de kosten en opbrengsten á € 136.315 wordt aangevuld vanuit de gemeentelijke reserves.

Personeelslasten € 665.210,-

In de exploitatiebegroting worden de vaste lasten voor personele inzet niet meegenomen. Deze kosten worden elders ondergebracht. O.b.v. een schatting van de betrokken ambtenaar zijn er 6,5 tot 7 FTE's betrokken bij de haven. De kosten voor personele inzet o.b.v. 7 FTE volgens gemiddeld Nederlands ambtenarensalaris en werkgeverslasten bedragen grofweg € 665.210,-, echter is een niet nader te specificeren deel van de kosten wel in bovenstaand overzicht opgenomen.

Conclusie

Op basis van de beschikbare informatie is niet exact na te gaan welk bedrag van de opbrengsten vanuit de recreatieve sector komen. Wel blijkt uit de gegevens dat zo'n 12% van de aanlandingen sportvisserij en passagiersschepen betreft. Dit geeft een enigszins vertekend beeld, want in andere jaren ligt dit percentage hoger; tussen 17% en 27%. Ook in 2022 komt het aandeel fors hoger uit.

Het exploiteren van de haven is voor de gemeente sterk verliesgevend, puur vanuit financieel oogpunt bekeken. Echter geeft het exploiteren van de haven in bredere context wel veel terug in de vorm van werkgelegenheid en toerisme.